

ناصرالدین شاه قاجار و هنرهایش

118 سال از مرگ ناصرالدین شاه قاجار می‌گذرد. پادشاهی که علاوه بر 50 سال حکومت، نوع به قتل رسیدنش، تعداد زن‌هایش و سفرهایش به فرنگ، علاقه‌اش به هنرهایی چون نقاشی، خوشنویسی و عکاسی او را از سایر شاهان قاجار متمایز می‌کند.

118 سال از مرگ ناصرالدین شاه قاجار می‌گذرد. پادشاهی که علاوه بر 50 سال حکومت، نوع به قتل رسیدنش، تعداد زن‌هایش و سفرهایش به فرنگ، علاقه‌اش به هنرهایی چون نقاشی، خوشنویسی و عکاسی او را از سایر شاهان قاجار متمایز می‌کند.

به گزارش خبرنگار بخش تجسمی خبرگزاری دانشجویان ایران (ایسنا)، 12 اردیبهشت ماه سال 1275 بود که گلوه میرزا رضا کرمانی به 50 سال حکومت ناصرالدین شاه، چهارمین شاه سلسله قاجار، پایان داد. او به دلایل بسیاری به یکی از معروف‌ترین پادشاهان ایران در دنیا تبدیل شده است. ناصرالدین شاه در زندگی خود به زمینه‌های مختلف هنری علاقه داشت و آن‌ها را پیگیری می‌کرد. نقاشی، عکاسی و خوشنویسی از جمله این هنرها هستند.

ناصرالدین شاه در حیات کاخ گلستان

عکاسی

شاید علاقه ناصرالدین شاه به عکاسی به زمانی برگردد که ژول ریشار (نخستین معلم زبان فرانسه مدرسه دارالفنون در عهد قاجاریه) با دوربین اهدایی ملکه ویکتوریا از او عکاسی کرد. آشنایی او با دوربین عکاسی و ثبت چهره‌اش، باعث شد خودش هم به این هنر علاقه‌مند شود و دوربین به دست بگیرد.

وقتی 19 سالش بود دستور داد با دوربین عکاسی از تخت جمشید گزارش تصویری بگیرند که هیچ وقت به سرانجام نرسید. بعدها دستور داد آقا رضاخان اقبال‌السلطنه، از درباریان نزدیک شاه، عکاسی را از فرانسویس کارل‌یهان عکاس فرانسوی) بیاموزد تا بتواند در سفرهای مختلف همراه ناصرالدین شاه باشد و از او عکاسی کند.

نخستین عکسخانه ایران را هم ناصرالدین شاه دایر کرد و با تأسیس رشته عکاسی در دارالفنون از کارل‌یهان خواست عکاسی را به شاگردان دارالفنون آموزش بدهد.

نقاشی اثر ناصرالدین شاه

سوژه‌های ناصرالدین شاه برای عکاسی زنان حرمسرا، وقایع روزمره در کاخ سلطنتی، پرتره نزدیکان و درباریان، اردوهای، بیلاقی‌ها، سفرها، مراسم سلام، اسب دوانی‌ها، شهرها، طبقات مختلف مردم و رجال بود. او در عکاسی تبحر داشت و عکس گرفتن از افراد خانواده سلطنتی و اطرافیانش در دربار یکی از لذت‌بخش‌ترین تفریحات ناصرالدین شاه بود.

گزارش‌های تصویری از سراسر ایران، ترویج اصولی عکاسی، پایه‌گذاری نوشتن شرح بر عکس‌ها، توجه به رشد و گسترش دانش نظری و فنی عکاسی و تألیف و چاپ کتاب‌های مرتبط با آن، توسعه عکاسی در میان درباریان و خانواده‌های اشراف، ابداع لقب عکاس‌باشی به عنوان عالی‌ترین رتبه فنی در این حرفه و اعزام برخی محصلان مستعد دارالفنون به اروپا برای یادگیری عکاسی از مهم‌ترین اتفاقات عکاسی در زمان ناصرالدین شاه بود.

همچنین در دوران او حرمسرا با تحول بزرگی روبه‌رو شد. زنان حرمسرا نقش زیادی در مسائل سیاسی ایفا می‌کردند و اجازه داشتند با مردان گفت‌وگو کنند. در همین دوران بود که شاه با عکاسی و نقاشی از زنان، حرمسرا را از حالت یک مکان خصوصی خارج کرد.

نقاشی اثر ناصرالدین شاه

نقاشی

هنر نقاشی نیز یکی از علایق ناصرالدین شاه بود. او از کودکی و نوجوانی به هنر از جمله نقاشی علاقه‌مند بود. او نقاشی را از میرزا ابوالحسن خان غفاری (صنیع الملک) که عموی کمال‌الملک بود آموخت و از تکنیک‌های مختلفی برای نقاشی استفاده می‌کرد.

صنیع‌الملک که مدتی را در اروپا زندگی کرده و با آثار هنرمندان اروپایی آشنا شده بود، در بازگشت به ایران از طرف شاه به «صنیع‌الملک» ملقب شد و شاه از او درس می‌گرفت. علاوه بر صنیع‌الملک، اسماعیل جلایر، محمودخان ملک‌الشعرا و

کمال‌الملک از هنرمندان محبوب ناصرالدین شاه بودند.

نقاشی اثر ناصرالدین شاه

هنرمندان در زمان حکومت ناصرالدین شاه جایگاه ویژه‌ای داشتند. بهترین تابلوهای کمال‌الملک در زمان ناصرالدین شاه و با حمایت او خلق شدند. کمال‌الملک هم گاهی به شاه آموزش می‌داد. خود او گفته بود: «ناصرالدین شاه نقاشی می‌دانست، من پیشخدمت بودم، نقاش‌باشی بودم، معلم شاه هم بودم، ناصرالدین شاه پرده می‌ساخت، صورت اعتمادالسلطنه را شاه ساخته بود، خیلی شبیه بود.»

یحیی ذکاء در کتاب زندگی و آثار استاد صنیع‌الملک درباره علاقه شاه به هنر نوشته است: «شاه عکاسی می‌کرد، شعر می‌سرود و خطاطی می‌کرد و پیش‌تر هم اندکی نقاشی آموخته بود؛ هوس کرد که خود نیز نقاشی و طراحی را دوباره فرا گیرد و برای این کار ابوالحسن خان صنیع‌الملک را به معلمی خود برگزید و مدتی زیر دست او به آموختن دقیق طراحی و آبرنگ سازی پرداخت و در این کار تا حدی به پیشرفته‌ایی نائل آمد.»

نقاشی اثر ناصرالدین شاه

خوشنویسی

خوشنویسی ایران در زمان حکومت قاجارها یکی از درخشان‌ترین دوره‌های خود را طی کرد. میرزا گلهر، میرزا غلامرضا اصفهانی و محمد حسین شیرازی از معروف‌ترین خوشنویسان ایرانی هستند که در آن زمان می‌زیستند. خوشنویسی از هنرهای مورد علاقه شاهان قاجار و زنان حرمسرا بود. چند نمونه از خطاطی‌های ناصرالدین شاه به خط نستعلیق و شکسته نستعلیق به جا مانده است.